

Õiguskantsler

Kristiina Lee
Advokaadibüroo Küllike Namm
kristiina.lee@namm.ee

Teie 27.11.2018 nr

Meie 13.03.2019 nr 6-3/190144/1901333

Laste immuniseerimise korraldamine

Lugupeetud Kristiina Lee

Palusite kontrollida sotsiaalministri määruste „[Immuniseerimise korraldamise nõuded](#)“ (edaspidi määrus) § 2 lõigete 3–4¹ ja „[Tervishoiuteenuste osutamise dokumenteerimise ning nende dokumentide säilitamise tingimused ja kord](#)“ (edaspidi dokumenteerimise kord) § 3 lõike 4 kooskõla [võlaõigusseaduse](#) (VÕS) §-ga 766. Teie hinnangul on nende normidega rikutud Eesti Vabariigi põhiseaduse §-s 28 sätestatud tervisepõhiõigust.

Tänan Teid olulise küsimuse eest. Leian, et need normid ei ole vastuolus põhiseaduse ega seadusega. Need sätted ei vähenda tervishoiutöötaja kohustust patsienti enne immuniseerimist igakülgset teavitada ega piira patsiendi õigust teavet saada. Samuti võib eesmärgipäraseks ja vajalikuks pidada nõuet, et patsiendil või tema seaduslikul esindajal tuleb immuniseerimise kohta anda oma nõusolek või sellest keelduda kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

Patsiendi teavitamine

Avaldasite kahtlust, kas immuniseerimisele eelnev teavitamine on ikka piisav, et patsient võiks selle põhjal teha otsuse immuniseerimisega nõustuda või sellest keelduda. Teie hinnangul annab määruse § 2 lõige 3 teabe saamiseks väiksemad võimalused kui võlaõigusseaduse (VÕS) § 766 lõige 1.

VÕS 41. peatükk „Tervishoiuteenuse osutamise leping“ (mille osa on ka patsiendi teavitamise kohustust käsitlev § 766) sisaldab juriidilises mõttes üldsätteid, mille kohaldamisel tuleb alati arvestada valdkonnapõhiste seaduste erisätetega. Valdkonnapõhised õigusaktid on näiteks [nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seadus](#) (NETS) ning selle alusel antud määrused. Seetõttu võivad VÕS 41. peatükist tulenevad õigused ja kohustused olla täpsustatud või sootuks vastupidiseks muudetud teiste seadustega.¹

Määruse § 2 lõike 3 esimene lause sätestab, et tervishoiutöötaja peab vahetult enne immuniseerimist tuvastama immuniseerimise vastunäidustused. Sarnane kohustus on ette nähtud ka NETS § 8 lõikes 2. Samuti on täpsustatud, et kui immuniseerimist korraldab öde või ämmaemand, kaasab ta püsivate vastunäidustuste kinnitamiseks ja immuniseerimise

¹ „Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne“, Juura 2009, lk 294.

kõrvalnähtude diagnoosimiseks arsti (NETS § 8 lg 2¹). Kumbki norm ei piira immuniseerimise kohta teabe saamise võimalusi. Eeskätt kirjeldavad need tervishoiuteenuse osutaja (TTO) hooldusstandardid ja kutseoskusi, mida tuleb tervishoiuteenust osutades arvestada (VÕS §-s 762). Nende nõuete kohaselt peab tervishoiuteenus vastama vähemalt arstiteaduse üldisele tasemele ja vajaduse korral peab TTO suunama patsiendi eriarsti juurde või kaasama eriarsti. Arstiteaduse üldine tase hõlmab neid ravimeetodeid, mis on sedavõrd levinud, et neid käsitletakse TTO väljaõppes ja täiendkoolitustel.² Immuniseerimise hooldusstandardi osaks võib pidada tervishoiutöötaja kohustust vahetult enne immuniseerimist kontrollida, kas patsiendil on vastunäidustusi. Need vastunäidustused võivad olla püsivad (nt anafülaktilist tüüpi ülitundlikkus vaktsiini mõnele koostisosale) või ajutised (külmetushaigus koos või ilma palavikuta).

Määruse § 2 lõige 3 näeb ette ka kohustuse, et tervishoiutöötaja peab patsiendile või tema seaduslikule esindajale selgitama immuniseerimise vajalikkust, teavitama teda kaasneda võivatest kõrvaltoimetest ja nõustama muudes immuniseerimisega seotud küsimustes. See kohustus on kooskõlas NETS §-ga 8 tervishoiutöötajale pandud kohustuse eesmärgiga korraldada nakkushaiguste leviku tõkestamiseks immuniseerimist. Just sel eesmärgil tuleb patsienti nõustada ja selgitada talle immuniseerimise vajalikkust. Seda tuleb teha tasakaalustatult, informeerides patsienti ka kaasneda võivatest kõrvaltoimetest. Määruse § 2 lõige 3 ei vabasta VÕS § 766 lõikes 1 sätestatud teavitamiskohustuse täitmisest ega võimalda sellest patsiendi kahjuks kõrvale kalduda. See üksnes täpsustab VÕS regulatsiooni immuniseerimise korraldamisel.

Tervishoiuteenuse osutaja kohustus küsida kirjalikku nõusolekut

Põhiseaduse §-s 28 sätestatud tervisepõhiõiguse tagamisel peab riik võtma rahva tervise kaitseks kasutusele ennetusmeetmeid. Seetõttu lasub riigil ka nakkushaiguste ennetamise ja tõrje korraldamise kohustus. Seda reguleerib NETS. Immuniseerimise ülesanne on NETS järgi pandud perearstile, pereõele, koolitervishoiuteenuse osutajale või ämmaemandale (NETS § 8 lg 1²). Nakkushaigused, mille vastu immuniseeritakse, samuti vanuserühmad ja immuniseerimise tähtsajad kehtestatakse ministri määrusega (NETS § 10).

Kui immuniseeritute osakaal ühiskonnas väheneb alla teatud taseme, võib see kaasa tuua haiguspuhangu või epideemia. Lapsevanem, kes ei luba oma last vaktsineerida, võib seada nakatumisohtu nii enda lapse kui ka teiste inimeste tervise. Seetõttu on avalikes huvides, et riigil oleks üksikasjalik teave, kui palju inimesi on immuniseerimisest keeldunud, ja võimalus teha immuniseerimise korralduse üle järelevalvet. See võimaldab kavandada meetmeid haiguspuhangu või epideemia vältimiseks või sellele reageerimiseks.

NETS § 8 lõike 2 punkt 2 sätestab nõuded immuniseerimise dokumenteerimiseks. Tervishoiutöötaja teeb seda [tervishoiuteenuste korraldamise seaduse](#) (TTKS) § 4² lõikes 2 ja §-s 59² ning NETS § 8 lõike 5 alusel kehtestatud määrustes sätestatud nõuete kohaselt. Määruse § 2 lõige 4 näeb ette, et lapse immuniseerimiskavajärgsest immuniseerimisest keeldumine vormistatakse kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Seetõttu ei kohaldu immuniseerimisel VÕS § 766 lõike 3 viimases lauses ette nähtud üldregulatsioon.

[Määruse seletuskirjas](#) on selgitatud, et nõue esitada keeldumine kirjalikult on vajalik eeskätt selleks, et saada ülevaade immuniseerimiskava alusel korraldatavast immuniseerimisest, ja selleks, et Terviseamet saaks teha järelevalvet. Terviseameti kohustus koguda, analüüsida ja avaldada andmeid immuniseerimise kohta, samuti hinnata immuniseerimisega hõlmatust on ette nähtud NETS § 18 lg 1 p-s 1 ja lg 2 p-s 2.

² Samas, lk 300.

Sama argument kehtib ka määruse § 2 lõike 4¹ kohta. Selle sätte järgi vormistatakse nii õpilase seadusliku esindaja nõusolek kui ka keeldumine kirjalikult. Niisugune nõue on kehtestatud seetõttu, et üldjuhul vaktsineeritakse lapsi eas, kui nad ei ole võimelised ise vaktsineerimise vajadust kaaluma. Nõusoleku ja keeldumise kirjalik väljendamine on vajalik ka sel põhjusel, et koolitervishoiuteenuse osutaja lapse seadusliku esindajaga enamasti vahetult ei suhtle. Samasugune kord on kehtestatud ka sotsiaalministri määruse „Koolitervishoiuteenust osutava õe tegevused ning nõuded õe tegevuste ajale, mahule, kättesaadavusele ja asukohale“ § 2 lõikes 5.

Võib eeldada, et keeldumise kirjalik väljendamine motiveerib tahteavalduse tegijat oma otsust põhjalikumalt läbi mõtlema ja küsimusi esitama. Lisateabe hankimine võib aidata tasakaalustada üsna laialt levinud mittetõenduspõhist informatsiooni vaktsiinide kõrvalmõjude ja ohtude kohta. Samuti tagab see TTO-le kindluse, et ta on isiku soovi mõistnud üheselt.

Tervishoiuteenuse osutaja kohustus nõuda immuniseerimisel nõusolekut või keeldumist kirjalikult, on kooskõlas NETS-ga ja selle alusel antud määrusega. Nõue on vajalik selleks, et riigil oleks ülevaade, kui suur osa elanikest on immuniseeritud, see on vajalik avalikes huvides. Niisugune nõue ei ole TTO-le ega ka patsiendile või tema seaduslikule esindajale ebamõistlikult koormav. Koolieelse immuniseerimise korral on silmas peetud minimaalsuse nõuet ja kirjalikult tuleb vormistada üksnes keeldumine. Ilmselt ei ole lihtsamat võimalust, kuidas koolitervishoiuteenuse osutaja ja lapse seadusliku esindaja omavahelist suhtlust korraldada. Kirjaliku nõusoleku ja keeldumise nõudmine on seega vajalik ja proportsionaalne.

Dokumenteerimise korra kohaldamine immuniseerimisel

TTO peab patsiendile tervishoiuteenuse osutamise nõuetekohaselt dokumenteerima ning need dokumendid säilitama (VÕS § 769). Immuniseerimise dokumenteerimise nõuded on kirjas NETS-s ja TTKS-s ja nende alusel kehtestatud määrustes. TTKS-i ja selle alusel kehtestatud dokumenteerimise korda kohaldatakse NETS-s ja selle alusel antud määruses kirjeldamata juhtudel.

Määrus sätestab, et nõusolek ja keeldumine tuleb esitada kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis (§ 2 lg-d 4 ja 4¹). See lubab eeldada, et immuniseerimise korraldamisel ei kohaldu dokumenteerimise korra § 3 lõike 4 esimene lause „Tervishoiuteenusest keeldumist tõendab patsiendi sellekohane allkiri“.

Vaktsineerimisest keeldumise avaldus

Kohustuslikku vaktsineerimisest keeldumise avalduse vormi kehtestatud ei ole. Iga tervishoiuteenuse osutaja võib vormi ise koostada, võttes arvesse NETS-s ja VÕS-s sätestatud. Pealegi on patsiendil alati õigus nõuda tervishoiuteenuse osutajalt immuniseerimise kohta teavet nii suuliselt kui ka kirjalikult (VÕS § 766 lg 1).

Vaktsineerimise kohta võib lugeda Terviseameti veebilehelt vaktsineeri.ee. Sealt leiab ka Terviseameti koostatud soovitusliku [vaktsineerimisest keeldumise avalduse vormi](#). Vormil on esitatud ka kinnitus, et avalduse esitaja on saanud arutada vaktsineerimise põhimõtteid oma lapse perearsti, pereõe või kooli tervishoiutöötajaga, kes on vastanud kõikidele küsimustele, mis on vaktsiinide kohta esitatud. Veebilehel on väljas ka teave immuniseerimiskava alusel [Eestis kasutatavate vaktsiinide kohta](#). Immuniseerimiskava alusel kasutatavad vaktsiinid hangitakse

riigihankega. Veebilehel on avaldatud teave parajasti kasutusel oleva vaktsiini kohta. Teavet uuendatakse, kui riigihanke tulemusel võetakse kasutusele uus vaktsiin.

Seega on Terviseamet kui nakkushaiguste ennetamise, seire ja tõrje valdkonnas pädev asutus (NETS § 18) andnud näidismuudatuste kaudu asjakohased soovitusel tervishoiutöötajale ja ka vaktsineeritavale või tema seaduslikule esindajale.

Võib nõustuda ettepanekuga, et nii nõusoleku kui ka keeldumise avalduse vormil võiks olla info selle kohta, kust saab asjakohast teavet parajasti kasutusel oleva vaktsiini kohta. Samuti võiks Terviseamet juhtida tervishoiuteenuse osutajate tähelepanu sellele, milliseid andmeid võiks nõusoleku või keeldumise avalduses esitada.

Saadan selle kirja ka Terviseametile ja Sotsiaalministeeriumile.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Terviseamet
Sotsiaalministeerium